
INFLUÈNCIA DE L'ALFABETITZACIÓ FAMILIAR I ESCOLAR EN L'ÚS I LA COMPETÈNCIA EN LA LLENGUA MINORITZADA A LA COMARCA DEL BAIX CINCA

INFLUENCE OF FAMILY AND SCHOOL LITERACY ON THE USE AND COMPETENCE IN THE MINORITIZED LANGUAGE IN THE REGION OF BAIX CINCA

IRIS-OROSIA CAMPOS-BANDRÉS

Universidad de Zaragoza

icamposb@unizar.es

JOSEP-MARIA BALDAQUÍ-ESCANDELL

Universitat d'Alacant

josep.baldaqui@ua.es

Resum: A Aragó, comunitat autònoma espanyola situada al nord-est de la península Ibèrica, a més de l'espanyol es parlen dues llengües: l'aragonés i el català. Totes dues llengües hi presenten un estatus sociolingüístic de llengua minoritària i compten amb una protecció legal molt limitada. L'objectiu d'aquest treball és aportar dades a l'anàlisi de la situació sociolingüística del català a l'Aragó, sobretot entre les generacions més joves, i analitzar l'influx dels contextos d'alfabetització més rellevants, el familiar i l'educatiu, en el coneixement i ús d'aquesta llengua.

Paraules clau: català, Aragó, sociolingüística, joves, educació, competència lingüística, usos lingüístics.

Abstract: Aragon is a Spanish autonomous community located in the northeast of the Iberian Peninsula where two languages are spoken in addition to Spanish: Aragonese and Catalan. Both languages have a sociolinguistic minority language status in Aragon and have a very limited legal protection. The objective of this work is to contribute data to the analysis of the sociolinguistic situation of Catalan in Aragon, especially among the younger generations, and to analyse the influence of the most relevant literacy contexts, family and educational, on knowledge and use of this language.

Key words: Catalan, Aragon, sociolinguistics, young people, education, linguistic competence, linguistic uses.

1. INTRODUCCIÓ

Aragó és una comunitat autònoma de l'Estat espanyol on es parlen històricament tres llengües: el castellà, l'aragonés i el català. Mentre que en altres territoris espanyols (Balears, Catalunya, Comunitat Valenciana, Galícia, Navarra i País Basc) l'arribada de la democràcia va suposar l'aprovació de lleis destinades a la recuperació o la normalització de les llengües pròpies, a Aragó només s'ha donat un reconeixement tímid a les seues dues llengües minoritàries.

En l'actualitat, el marc que regula la situació de l'aragonés i del català parlat a Aragó és la *Ley 3/2013 de 9 de mayo, de uso, protección y promoción de las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón*, norma que no promou la normalització real d'aquestes llengües en no atorgar-los un estatus de cooficialitat ni tan sols en els seus territoris d'ús predominant (Aliaga, Giralt & Moret 2016).

El català parlat a Aragó s'estén al llarg del límit oriental de la regió, en el territori conegut com la Franja d'Aragó, que s'allarga de nord a sud abastant un total d'uns 5 000 quilòmetres quadrats que ocupen una part de les comarques de la Ribagorça, la Llitera, el Baix Cinca i el Matarranya (Moret 1997). Aquest territori sumava un total de 47 631 habitants en 2014 (Sorolla *et alii* 2018) i el català es considera la llengua d'ús oral habitual d'una gran part de la població (Sistac 2018). En l'enquesta realitzada en 2014 amb 1 086 habitants (Solé & Torrijos 2018) es va concloure que el 94,1% de la població de la Franja entén el català, el 80,2% el sap parlar, el 74,7% el sap llegir i el 41% el sap escriure. Aquestes dades mostren la continuïtat d'una situació ja trobada en investigacions prèvies (Martín *et alii* 1995; Sorolla 2014), la d'una llengua en estat de minorització, utilitzada fonamentalment en la comunicació oral, col·loquial i familiar.

No obstant això, de l'anàlisi de les dades recopilades en 2014 sembla desprendre's una certa consolidació de l'ensenyament del català a Aragó —iniciada fa ja més de tres dècades— amb una millora sensible en la competència lectoescriptora de la població respecte a la situació de 2004. Malgrat això, tan sols la meitat de la població (52%) declara tenir el català com a primera llengua, a la qual se suma un 4,5% que té tant el català com el castellà, dada que suposa una evident reculada enfront del 71,1% i el 1,8%, respectivament, de l'any 2004 (Giralt & Moret 2018).

En síntesi, la situació del català d'Aragó es podria considerar com a paradoxal, atès que «malgrat el medi hostil (manca de reconeixement oficial de la llengua, hostilitat identitària a l'Aragó, desconcert i prejudicis lingüístics i identitaris d'autòctons i sobrevinguts...), el català gaudeix encara d'una vitalitat gairebé insòlita, gens habitual en llengües sotmeses a processos de minorització semblants» (Sistac 2018: 176).

En qualsevol cas, la seua delicada situació evidencia la necessitat de continuar realitzant aportacions a l'estudi de la realitat sociolingüística, fonamentalment entre les generacions més joves, constatant l'influx dels contextos d'alfabetització més rellevants: el familiar i l'educatiu.

2. ESTUDIS SOBRE EL CATALÀ D'ARAGÓ AMB POBLACIÓ EN EDAT ESCOLAR

Les mancances de l'Estatut d'autonomia aprovat en 1982 respecte a la protecció del patrimoni lingüístic d'Aragó van generar una resposta política que va culminar en 1984 amb la Declaració de Mequinensa (Alcover & Quintana 2000), on membres de disset consistoris sol·licitaven la introducció del català a les aules de les seues localitats. Aquesta demanda es va fer efectiva en el curs 1984/1985 mitjançant un conveni signat pel Ministeri d'Educació i Ciència del Govern d'Espanya i la Conselleria d'Educació de la Comunitat Autònoma d'Aragó, on s'establia la possibilitat de cursar-lo com a assignatura optativa amb un mínim d'una hora i mitja setmanal —i fins a tres— en dotze localitats de la Franja. Des de 2007 existeix la possibilitat d'incorporar-lo com a vehicle d'ensenyament dels continguts d'altres àrees (Benítez 2015), opció que actualment només acullen vuit escoles i instituts. Malgrat això, en 2019 el català es va ensenyar en 28 centres d'Educació Infantil, Primària i Secundària de quaranta localitats de la Franja, amb un total de 4124 alumnes.

Les primeres investigacions sobre el català d'Aragó des de l'àmbit educatiu es van realitzar en la dècada de 1980, poc després de la seua incorporació a les aules. Aguado (1987) i posteriorment Martínez (1995) aporten evidències sobre les conseqüències negatives en l'alumnat bilingüe d'un model educatiu de submersió lingüística, que utilitza exclusivament la llengua dominant, el castellà, i, habitualment sense competència lingüística, per part del professorat, en la llengua de l'alumnat.

Huguet ha estudiat diversos aspectes del català a Aragó: els hàbits lingüístics de l'alumnat de la comarca del Baix Cinca durant el curs 1990/1991 (Huguet 1992; Huguet & Biscarri 1995), l'influx positiu de l'assistència a les classes de català entre l'alumnat bilingüe en relació amb la seua competència lingüística i la seua identitat (Huguet 1995), o la influència de l'estatus de la llengua en el territori veí de Catalunya com a factor vinculat a la presència d'actituds més favorables cap al català d'Aragó i el seu estudi (Huguet 2001). En relació amb el nostre treball, aquest autor ha posat de manifest que la condició lingüística familiar té un major pes en la determinació de les

actituds lingüístiques de l'alumnat de la Franja envers el català que el fet d'aprendre'l en l'àmbit educatiu (Huguet 2006).

Els estudis més recents de Sorolla (2016) o Currubí (2017) s'han centrat en l'anàlisi dels processos de manteniment i substitució lingüística entre els adolescents del territori catalanòfon d'Aragó. El primer (Sorolla 2016), realitzat amb adolescents de les comarques del Baix Cinca i la Llitera, posa de manifest la reculada de la llengua catalana en les relacions horitzontals d'àmbit familiar —entre progenitors o entre germans— i no tant en les verticals —transmissió intergeneracional de pares a fills—, i constata que una quarta part d'adolescents que tenen el català com L1 desenvolupen rols castellanoparlants en les seues relacions endogrupals. El treball de Currubí (2017) evidencia una situació diferent entre els joves parlants de català de la comarca del Matarranya, ja que conclou que no existeix una situació de substitució lingüística atés que la pràctica totalitat dels progenitors catalanoparlants transmeten la llengua als seus fills i que la totalitat de l'alumnat amb aquesta condició utilitza la llengua minoritària per a comunicar-se amb els seus iguals catalanoparlants.

Revisat l'estat de la qüestió, considerem necessari continuar aportant evidències en relació a la situació sociolingüística entre les generacions més joves de la Franja d'Aragó, abordant una qüestió clau per a la comprensió del procés de desplaçament de la llengua minoritària en un context de minorització lingüística: l'impacte de la família i l'escola com a contextos d'alfabetització.

3. ESTUDI EMPÍRIC

Com hem avançat, la finalitat principal de la investigació desenvolupada és aportar noves evidències en relació a la situació del català parlat a Aragó entre la població jove. En concret, els nostres objectius se centren a:

(a) Explorar la freqüència d'ús de la llengua minoritària entre l'alumnat adolescent de la comarca del Baix Cinca, identificant els factors associats a un major ús d'aquesta, amb especial atenció a la família i l'àmbit educatiu.

(b) Explorar les valoracions de l'alumnat respecte a la seua competència en la llengua minoritària —català— i la dominant —castellà—, identificant els factors associats a un major domini del català, amb especial atenció als contextos clau en l'alfabetització: la família i l'àmbit educatiu.

3.1 PARTICIPANTS

La investigació es va desenvolupar a la comarca del Baix Cinca, una de les sis en les quals s'estén el català dins de la Franja d'Aragó. Per a la selecció dels participants es va partir d'un mostreig per conveniència, de manera que es van seleccionar els tres centres públics d'educació secundària d'aquesta comarca, els quals ofereixen l'ensenyament del català com a assignatura optativa, ja que ens interessava conèixer la manera en què podria intervenir l'aprenentatge de la llengua pròpia sobre les variables objecte d'estudi.

Les dades es van recopilar en el curs 2018/2019. El qüestionari es va oferir a tot l'alumnat de 4t curs d'Educació Secundària Obligatoria i de 1r i 2n de Batxillerat. La participació en la investigació va ser voluntària i anònima, i s'hi van recopilar 202 qüestionaris, que corresponen al 58,2 del total d'estudiants.

El 37,6% dels participants van ser homes i el 62,4% dones. El 57,4% eren alumnes de 4t d'Educació Secundària Obligatoria i el 42,6% de Batxillerat.

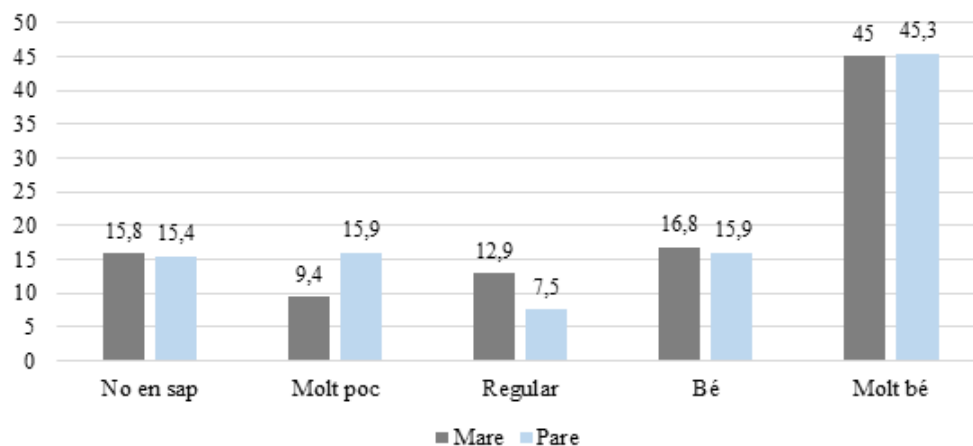

Figura 1. Distribució de la mostra segons la valoració de la competència en català dels progenitors (percentatges)

Quant al perfil lingüístic en el nucli familiar (figura 1), trobem que més de la meitat de la mostra considera que la seua mare té una competència bona o molt bona en català (61,8%) i s'esdevé el mateix en el cas del pare (61,2%). En qualsevol cas, la llengua d'ús predominant entre el 52,2% dels progenitors és el castellà (en el 36,2% dels casos és fonamentalment el català; en el 6,5% un utilitza el castellà i l'altre el

català, i en el 4,9 % tots dos utilitzen les dues llengües al mateix nivell). En el 75,1 % de les famílies, com a mínim un dels progenitors parla català bé o molt bé.

D'altra banda, en la caracterització de la mostra és rellevant al·ludir a la procedència dels progenitors, atès que la comarca del Baix Cinca es caracteritza per comptar amb una taxa elevada de població d'origen estranger que en 2019 ascendia al 20,1 % de la població total.¹ Aquesta és la condició en el cas de la mare, del 15,8 % dels participants i del pare, del 13,9 %.

Finalment, cal al·ludir al perfil de l'alumnat en relació a la seua experiència amb el català en l'àmbit educatiu. La major part (62,4 %) dels participants manifesta haver tingut un contacte prolongat amb l'estudi de la llengua minoritària en l'ensenyament formal, superior a deu anys (el 14,4 % entre cinc i deu anys; el 8,4 % entre zero i cinc; el 5,4 % mai i el 9,4 % no determina el nombre d'anys).

3.2 INSTRUMENT

Les dades es van recopilar mitjançant un qüestionari —que es va oferir als enquestats en català i en castellà— amb tres parts: una enfocada al registre de les dades personals de l'informant; una altra enfocada a recopilar les seues valoracions sobre la freqüència d'ús del català —individual i en el seu entorn pròxim— i també la percepció de la seua competència en aquesta llengua; i una tercera enfocada a valorar la percepció de la vitalitat etnolingüística de la llengua minoritària —català—, la dominant —castellà— i l'altra llengua minoritària del territori d'Aragó —aragonés. En la nostra anàlisi ens centrarem en les dades referents a les dues primeres parts del qüestionari.

Les dades recopilades en la primera part van ser: curs, edat, sexe, nombre d'anys cursant català, localitat de procedència de l'informant i dels seus progenitors, nivell d'estudis i professió dels progenitors, valoració de la competència dels progenitors en la llengua minoritària, llengua utilitzada entre els progenitors, contextos on es considera haver après la llengua minoritària i perfil lingüístic amb el qual s'autodefineix. També es va sol·licitar que s'indicara el perquè de la importància d'aprendre català, amb tres possibles respostes —*perquè és la llengua d'aquest territori; perquè pot ajudar-me a aconseguir treball; no ho considere important*— que permetrien constatar l'existència d'una motivació instrumental o integradora en l'aprenentatge. A més, es

1. Amb data 1 de gener de 2019 segons dades oficials de l'Institut Aragonés d'Estadística disponibles en: <<http://aplicaciones.aragon.es/mtiae/menu?idp=2&accion=menu&tipo=4&padre=902010101&cidt=11>>.

va sol·licitar assenyalar el grau d'identitat com a espanyol, aragonés o altres opcions en una escala d'1 a 10.

En la segona part del qüestionari, en primer lloc, es van incloure cinc preguntes relacionades amb: la percepció de la vitalitat de la llengua —en la localitat, entre els companys de l'institut i en les relacions amb el professorat—, i amb l'idioma triat per a l'inici d'interaccions amb les persones d'edat jove i d'edat avançada en la localitat.

Les variables dependents, les preguntes de les quals formen part d'aquesta segona secció del qüestionari, són la valoració subjectiva sobre la freqüència individual d'ús del català i l'autoavaluació de la competència en la llengua pròpia i en la dominant. La percepció de l'ús del català i del castellà es va valorar mitjançant una pregunta —*assenyala la freqüència amb la qual utilitzes el català i el castellà*— amb sis opcions de resposta: —*no sé parlar-lo; encara que en sé, mai el parlo; el parlo poques vegades; el parlo la meitat del temps; el parlo moltes vegades; el parlo sempre*. Les mitjanes en la comparació entre grups se situen en un rang de 0 a 5, on una puntuació de 3 suposa un ús de la llengua en aproximadament la meitat del temps i puntuacions a partir de 4 punts suposen un ús predominant de la llengua catalana.

La valoració sobre la competència en català i en castellà es va registrar mitjançant l'autoavaluació de les quatre destreses bàsiques —comprensió i expressió oral i comprensió i expressió escrita— per a cada llengua mitjançant una escala de cinc nivells de resposta —*no en sé, molt poc, regular, bé, molt bé*. Es va codificar cada opció de resposta amb un valor en un rang de 0 a 4, de manera que la puntuació màxima en el domini de cada idioma és de 16 punts. Així, una puntuació superior a 8 suposaria la percepció d'un domini suficient i una puntuació superior a 12 punts suposaria la percepció d'una competència elevada.²

3.3 PROCEDIMENT D'ANÀLISI DE LES DADES

Per al tractament de les dades es va utilitzar el programari SPSS en la seua versió 15. Per a valorar les variables associades a una major freqüència en l'ús de la llengua minoritària i l'autoavaluació de la competència realitzada pels participants es van realitzar proves de comparació de mitjanes i anàlisis correlacionals.

2. Som conscients que aquesta escala pot amagar perfils de competència lingüística diferents sota puntuacions similars, però és una limitació que apareix sempre que construïm una escala unificada partir de diverses variables.

Abans de decidir l'estadístic a aplicar, es va calcular l'homogeneïtat de variàncies mitjançant la prova de Levene. Per a la comparació de les mitjanes es va aplicar la prova Anova d'un factor o la seua alternativa no paramètrica de Brown Forsythe, segons corresponguera. A més, per a establir entre quins grups es trobaven les diferències es van aplicar les proves *post hoc* de Tukey i Games Howell, d'acord amb la tipologia de les dades. El nivell de significació va ser de .05.

En els casos en els quals es van trobar diferències estadísticament significatives es va calcular també la mida de l'efecte —per valorar la rellevància d'aquestes diferències— mitjançant l'estadístic *eta quadrat*, que pren valors entre 0 i 1. Per a la interpretació d'aquest resultat prenem com a referència la classificació de Cohen (1988), per la qual cosa l'interpretem de la manera següent: entre .01 i .06 efecte reduït; \geq .06 efecte mitjà i \geq .14 efecte gran.

Per a la realització de les anàlisis correlacionals es va calcular el coeficient de correlació de Pearson, que pren valors entre -1 i 1, on -1 suposa una correlació negativa perfecta i 1 una correlació positiva perfecta. Per a valorar la significació de la correlació es va prendre com a nivell de significació un valor de *P* igual o menor a .05 però, a més, es va valorar la força de la correlació seguint els criteris generalitzats recollits Hernández i Mendoza (2018), on $r = .50$ suposa una correlació positiva mitjana i $r = -.50$ una correlació negativa mitjana; $r = .75$ suposa una correlació positiva considerable i $r = -.75$ una correlació negativa considerable i $r = .90$ o superior suposa una correlació positiva molt forta i $r = -.90$ o superior una correlació negativa molt forta.

4. RESULTATS

4.1 RESULTATS DE L'OBJECTIU 1

Quant a la freqüència d'ús de la llengua minoritària, observem que la mitjana general se situa en 2,88 punts ($DT = 1,575$), sense arribar als 3 que suposarien la seua utilització «la meitat del temps». A pesar que un 94,6% dels participants diu haver cursat classes de català en algun moment de la seua trajectòria acadèmica, la percepció mitjana sobre la freqüència d'ús d'aquesta llengua seria lleugerament inferior a la meitat de les interaccions quotidianes.

Els resultats mostren que només un 21,9% manifesta utilitzar el català «sempre», al qual se sumaria un 18,4% que diu utilitzar-lo «moltes vegades» i un 12,4% que manifesta usar-lo «la meitat del temps». Això suposa un ús significatiu del català en un 52,7% dels casos. La comparació amb els referents a la llengua dominant (figura 2)

evidència el desequilibri entre tots dos idiomes. En qualsevol cas, és important assenyalar que el percentatge d'alumnat que sap parlar la llengua minoritària però manifesta la seua decisió de no fer-ho mai és relativament baix (14,4%).

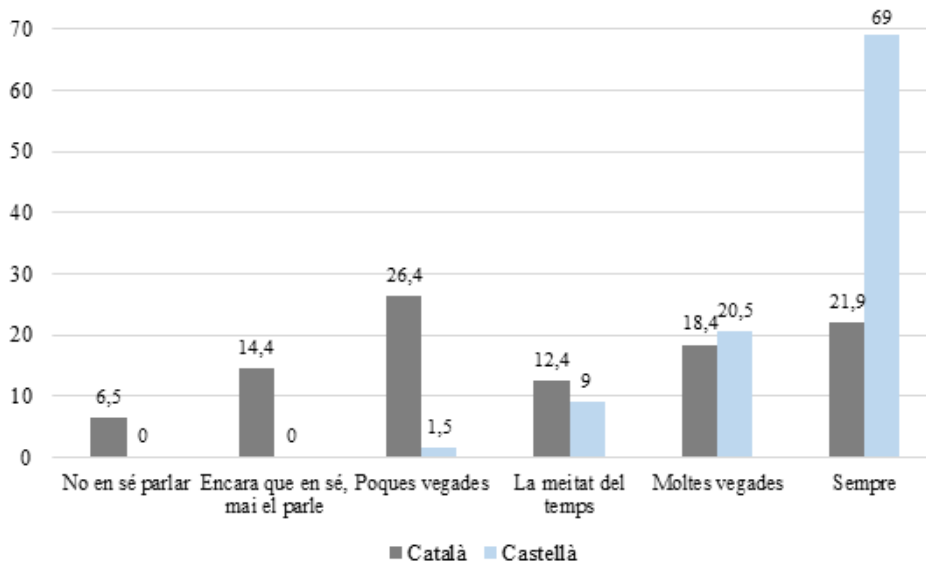

Figura 2. Freqüència d'ús del català i el castellà manifestat per l'alumnat

És important destacar que entre els qui han cursat català en algun moment de la seua vida acadèmica, únicament manifesten utilitzar-lo «la meitat del temps» o com a llengua predominant —mitjana superior a 3— aquells que han cursat l'assignatura durant tota la seua vida escolar —més de 10 anys.

Les dades en relació a la llengua preferida per a la comunicació oral —*En quina llengua prefereixes parlar habitualment?*— són una mica inferiors als resultats de l'ús que acabem de referir però en tot cas semblen coherents, ja que el 56,4% dels participants prefereix comunicar-se en castellà enfront del 18,8% que manifesta preferir el català i el 24,8% que admet sentir una preferència similar per les dues llengües.

Aquestes xifres guarden també coherència amb el perfil lingüístic amb el qual es defineixen els participants, ja que un 47,5% es considera «principalment castellanoparlant» enfront del 12,4% que es defineix com «principalment catalanoparlant», i el 38,6% que admet que és «catalanoparlant i castellanoparlant al mateix nivell» i un 1,5% que es considera «parlant d'una altra llengua diferent al castellà i al català». Així, aquells que es consideren fonamentalment parlants de la llengua minoritària o parlants

d'aquesta en igualtat amb la dominant sumen el 51 % de la mostra. Aquest resultat és coherent amb les dades recopilades en 2014 en tot el territori de la Franja, on el 52 % de la població va declarar que el català era la seua LI (Sorolla *et alii* 2018), si bé cal tenir present que aquest darrer estudi es va fer amb una població de més de 15 anys.

Si prenem en consideració el perfil lingüístic dels adolescents, trobem diferències significatives en la freqüència d'ús de la llengua minoritària ($F = 78,113$; $p < .001$; $\eta^2 = .541$) amb una mida de l'efecte gran. La prova *post hoc* de Tukey evidencia que les diferències es troben entre els qui es consideren «principalment castellanoparlant» o «parlant d'una altra llengua diferent al castellà i al català» i els qui incorporen dins del seu perfil lingüístic la llengua minoritària (amb $p < .001$ en tots els casos). La interpretació de les mitjanes (taula 1) ens permet observar que només aquells que incorporen el català en la definició del seu perfil lingüístic —encara que siga al costat del castellà— tenen una percepció d'ús freqüent del català.

	Principalment castellanoparlant	Principalment catalanoparlant	Catalanoparlant i castellanoparlant	Parlant d'una altra llengua (ni castellà ni català)
Mitjana	1,72	4,16	3,95	1,00
DT	1,098	,987	1,068	1,00
N	95	25	78	3

Taula 1. Mitjanes en la freqüència d'ús del català (sobre 5) segons perfil lingüístic

La taula 2 sintetitza els resultats respecte de la competència i els usos lingüístics familiars per al segment de la mostra que declara utilitzar el català la meitat del temps o més. Són joves que compten amb un contacte significatiu amb el català en l'entorn familiar, si bé existeix una distància entre la valoració de la competència en català dels progenitors (que és favorable al voltant del 60 % dels casos) i la llengua utilitzada entre els progenitors (el català és ja només en el 47,6 %) o la llengua preferida per a la comunicació per part dels adolescents (que prefereix el seu ús com a mínim en peu d'igualtat amb la llengua dominant en el 43,6 % dels casos).

Ús habitual participants	Prefereix el seu ús o igual a LD ³	Perfil ling. LM o ambdues	Pare: parla (molt) bé	Mare: parla (molt) bé	Ús LM pels progenitors	Aprés en família
52,7 %	43,6 %	51 %	59,2 %	61,8 %	47,6 %	54 %

Taula 2. Síntesi de resultats en referència a l'ús del català —individual i progenitors—

Una altra qüestió rellevant és la percepció sobre ús de la llengua minoritària en l'entorn social pròxim: la localitat i el centre educatiu —tant en les relacions entre iguals com amb el professorat. La figura 3 evidencia que existeix una percepció elevada de l'ús del català en la localitat —el 31,7 % diu sentir-lo parlar «quasi sempre» i el 45,4 % diu sentir «el català i el castellà al mateix nivell», la qual cosa suma el 77,2 % de la mostra—, però la percepció s'inverteix quan es pregunta per la llengua que senten parlar entre els iguals —el 10,9 % diu sentir quasi sempre el català i el 35,1 % el català i el castellà per igual, la qual cosa suma només el 46 % de la mostra. El resultat més extrem és el referent a la llengua utilitzada per l'alumnat en les seues relacions amb el professorat, on el 90,6 % admet que s'utilitza quasi sempre el castellà.

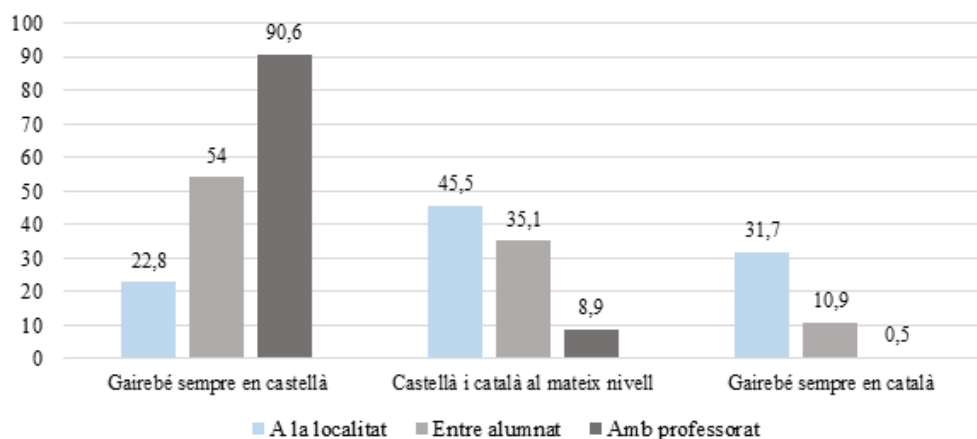

Figura 3. Percepció de l'ús social de la llengua en l'entorn pròxim (percentatges)

Si ens centrem en un possible ús diferencial de la llengua, en associar-se a les generacions d'edat més avançada i no tant a la població jove i iguals, els resultats evidencien una major tendència a triar el català com a llengua d'inici de la interacció

3. LD = llengua dominant; LM = llengua minoritzada.

amb les persones grans (15,8 %) que amb les joves o iguals (3 %), i una menor tendència a iniciar la interacció «sempre en castellà» amb la població d'edat avançada (38,1 %) en comparació amb la d'edat jove (45 %).

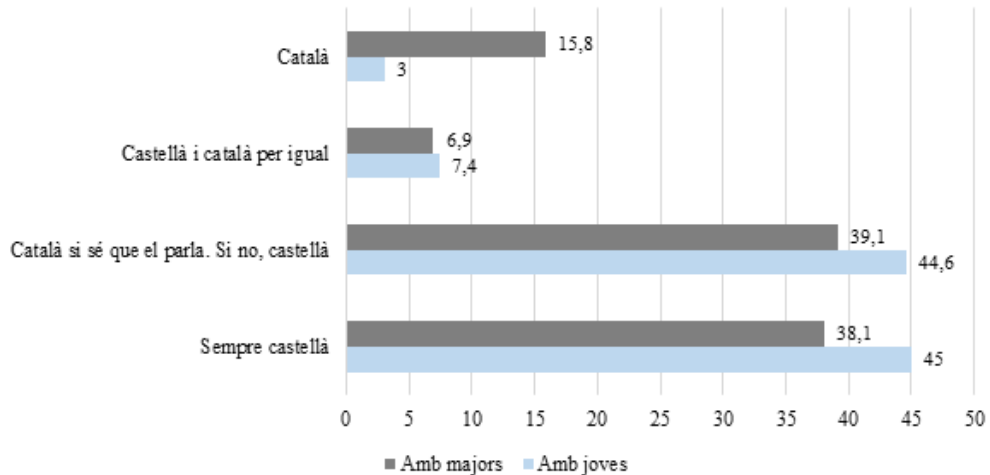

Figura 4. Llengua habitual per a dirigir-se als veïns d'edat jove —o igual— i d'edat avançada

En qualsevol cas, la resposta amb major incidència tant per a l'inici de converses és la referent a la utilització de la llengua minoritària quan se sap que l'interlocutor la parla, la qual cosa sembla evidenciar l'existència d'una norma d'ús que prioritza el castellà per a l'inici de la comunicació excepte en el cas de les persones de major edat. En relació als diferents àmbits de presència de la llengua minoritària, també ens sembla rellevant atendre els contextos que els participants consideren que han influït més en el seu aprenentatge. Entre aquests destaquen la família —seleccionada com a àmbit fonamental en un 54 % dels casos, la qual cosa guarda coherència amb la valoració realitzada en relació a la competència i ús del català per part dels progenitors— i l'àmbit educatiu —amb un 52 % dels casos. Altres àmbits de naturalesa social com el veïnat (12,9 %) o el grup d'amistats (21,8 %) obtenen uns resultats més discrets.

Les proves de correlació i de comparació de mitjanes ens permeten conèixer quines variables intervenen significativament en l'ús del català i del castellà manifestat pels participants. Únicament presentem els resultats d'aquelles variables que, a més de ser estadísticament significatius, tenen una mida de l'efecte mitjana o gran i es consideren rellevants.

En relació amb l'àmbit educatiu, trobem que el fet d'haver cursat català ($F=90,011$; $p < .001$; $\eta^2 = .138$) reporta diferències estadísticament significatives respecte a la seua freqüència d'ús, amb una mida de l'efecte mitjana —pròxima a gran. D'altra banda, l'anàlisi de la correlació entre la freqüència d'ús de la llengua minoritària i el nombre d'anys que s'ha cursat aquest idioma en l'ensenyament formal (taula 3) evidència una correlació positiva estadísticament significativa ($p < .001$; $r = .577$) i amb una força mitjana.

		Freqüència ús català	Nombre cursos amb classes de català
Freqüència ús català	Correlació de Pearson	1	,577**
	Sig. (bilateral)		,000
	N	201	182
Nombre cursos amb classes de català	Correlació de Pearson	,577**	1
	Sig. (bilateral)	,000	
	N	182	183

** . La correlació és significativa en el nivell 0,01 (2 cues).

Taula 3. Correlació entre el nombre d'anys cursant català i la freqüència d'ús de la llengua

En canvi, i a diferència del que succeeix en el cas de l'àmbit familiar ($p < .001$; $F=70.800$; $\eta^2 = .417$; $M=3,81$; $DT=1,21$), encara que existeixen diferències significatives, la mida de l'efecte no és rellevant ($p < .001$; $F=14.259$; $\eta^2 = .068$) en la freqüència d'ús de català quan es comparen les mitjanes entre aquells que assenyalen l'àmbit educatiu com un dels principals contextos d'aprenentatge d'aquesta llengua ($M=3,30$; $DT=1,678$) i aquells que no ho fan ($M=2,48$; $DT=1,365$), si bé els qui manifesten haver cursat català fan un ús superior de la llengua minoritària.

La procedència familiar és un altre dels factors que evidencien diferències significatives en l'ús del català i, a més, amb una mida de l'efecte gran. Així, en primer lloc, trobem diferències segons la procedència de la mare ($F=37,956$; $p < .001$; $\eta^2 = .279$), entre els qui tenen una mare la procedència de la qual és del territori aragonés catalanoparlant i la resta dels grups (amb $p < .001$ en totes les comparacions). Les mitjanes evidencien que és l'alumnat la progenitora del qual procedeix del territori aragonés catalanòfon el que utilitza amb major freqüència el català (taula 4), i a més és l'únic que se situa per damunt dels 3 punts.

	Castellanoparlant	Catalanoparlant	Fora d'Aragó
Mitjana	2,06	3,61	1,85
DT	1,544	1,365	1,193

Taula 4. Mitjanes (sobre 5) en la freqüència d'ús del català segons procedència de la mare

La procedència del pare reporta uns resultats similars, amb diferències significatives i una mida de l'efecte gran ($F= 30,656$; $p < .001$; $\eta^2= .237$), entre aquells el pare dels quals procedeix del territori aragonés catalanòfon i la resta de grups (amb $p < .001$ en tots els casos). Igual que en el cas de la mare, són els participants el progenitor dels quals procedeix del territori aragonés de parla catalana els qui consideren fer un major ús del català.

	Castellanoparlant	Catalanoparlant	Fora d'Aragó
Mitjana	1,76	3,58	2,26
DT	1,251	1,386	1,448

Taula 5. Mitjanes (sobre 5) en la freqüència d'ús del català segons procedència del pare

El coneixement de català per part de la mare també reporta diferències estadísticament significatives i amb una mida de l'efecte gran ($F= 32,952$; $p < .001$; $\eta^2= .379$). La prova *post hoc* de Games Howell evidencia que es troben fonamentalment entre els qui manifesten que la seua mare no coneix la llengua respecte a tots els altres grups i entre els qui manifesten que la seua progenitora en té un coneixement molt elevat respecte a (quasi) tots els altres grups. L'anàlisi de les mitjanes evidencia que l'ús del català és major entre els qui valoren de forma més positiva la competència de la seua mare en aquesta llengua (taula 6). A més, únicament trobem puntuacions superiors a 3 punts entre aquells que consideren que la seua mare parla bé o molt bé el català. En coherència amb aquest resultat, trobem una correlació positiva i estadísticament significativa ($p < .001$; $r= .610$) entre la valoració de la competència de la mare en català i la freqüència d'ús d'aquesta llengua per part de l'alumnat. Es tracta d'una correlació de força mitjana-alta.

	No en sap	Molt poc	Regular	Bé	Molt bé	Total
Mitjana	1,03	2,16	2,52	3,00	3,73	2,88
DT	,933	1,119	1,262	1,326	1,342	1,575

Taula 6. Mitjanes (sobre 5) d'ús del català segons valoració de la competència de la mare

El coneixement del català per part del pare reporta resultats coherents amb els anteriors, amb diferències estadísticament significatives i amb una mida de l'efecte gran ($F= 32,124$; $p < .001$; $\eta^2= .370$). La prova *post hoc* de Games Howell evidencia que les diferències es troben pràcticament entre tots els grups i en l'anàlisi de les mitjanes s'observa, com en el cas anterior, que l'ús del català és més alt entre els qui valoren de forma més positiva la competència del seu pare en aquesta llengua (taula 7) i es troba per damunt de 3 punts només en els grups que consideren que parla «bé» o «molt bé» l'idioma. A més, el resultat de correlació de les dues variables corrobora novament que els qui millor valoren la competència del pare en la llengua minoritària perceben usar amb més freqüència l'idioma ($p < .001$; $r= .592$).

	No en sap	Molt poc	Regular	Bé	Molt bé	Total
Mitjana	1,23	2,25	1,86	3,06	3,76	2,88
DT	1,055	1,414	1,027	1,162	1,336	1,575

Taula 7. Mitjanes en la freqüència d'ús del català segons valoració de la competència del pare

Una altra variable associada a la condició lingüística familiar que reporta diferències significatives en la freqüència d'ús del català manifestada pels participants és la llengua utilitzada entre els progenitors i és, a més, la segona variable amb major mida de l'efecte ($p < .001$; $F= 59.909$; $\eta^2= .500$). La prova *post hoc* de Tukey evidencia que les diferències es troben entre els qui manifesten que la llengua utilitzada pels seus pares és «sempre el castellà» respecte a tots els altres grups («català i castellà al 50%», $p < .001$; «un castellà i l'altre català», $p < .001$; «quasi sempre català», $p < .001$). L'anàlisi de les mitjanes evidencia que la major freqüència d'ús es produeix entre l'alumnat els progenitors del qual utilitzen quasi sempre el català com a llengua de comunicació, amb una mitjana de 4,31 sobre 5 (on 0= «no sé parlar català» i 5= «el parle sempre»).

	Quasi sempre castellà	Català i castellà al 50%	Un castellà i l'altre català	Quasi sempre català
Mitjana	2,00	3,56	3,50	4,31
DT	1,231	,882	1,168	,891

Taula 8. Mitjanes (sobre 5) d'ús del català segons la llengua principal parlada entre els pares

Finalment, és oportú al·ludir a les diferències trobades en funció de la percepció de la vitalitat de la llengua en l'àmbit local ($F= 51,907$; $p < .001$; $\eta^2= .344$), però no en el centre educatiu. La prova *post hoc* de Tukey evidencia que existeixen diferències

significatives entre tots els grups i l'anàlisi de les mitjanes mostra que existeix un major ús del català conforme major és la percepció del seu ús social en la localitat.

Així, són els qui diuen que la llengua principal que senten parlar en l'àmbit social local és la minoritària els que mostren una puntuació mitjana en la seua freqüència d'ús per damunt dels 3 punts. Per contra, els qui manifesten que la llengua que senten és «quasi sempre» el castellà mostren una mitjana molt allunyada dels 3 punts que suposaria un ús rellevant del català ($M= 1,41$; $DT= 1,240$), i els qui diuen sentir parlar «castellà i català al mateix nivell» se situen, encara que sense aconseguir-los, prop dels 3 punts que suposaria la percepció d'usar la llengua minoritària almenys «la meitat del temps» ($M= 2,87$; $DT= 1,327$).

Per concloure, en la taula 9 es recull una síntesi de les variables que reporten diferències significatives en la percepció de la freqüència d'ús del català que manifesten els participants, on s'assenyalen amb negreta aquelles que tenen una mida de l'efecte gran. D'aquesta síntesi s'extrau que s'imposen les variables relacionades amb la condició lingüística familiar sobre les referents al context educatiu.

Variable	Resultat
Recepció de classes de català	$F= 90,011$; $p < .001$; $\eta^2= .138$
Nombre d'anys rebent classes de català	$p < .001$; $R= .577$
Procedència de la mare	$F= 37,956$; $p < .001$; $\eta^2= .279$
Procedència de la mare quan no és aragonesa	$F= 5,618$; $p .006$; $\eta^2= .178$
Procedència del pare	$F= 30,656$; $p < .001$; $\eta^2= .237$
Procedència del pare quan no és aragonés	$F= 2,682$; $p .006$; $\eta^2= .180$
Nivell de coneixement del català en la mare	$F= 32,952$; $p < .001$; $\eta^2= .379$
Nivell de coneixement del català en el pare	$F= 32,124$; $p < .001$; $\eta^2= .370$
Llengua de comunicació entre els progenitors	$F= 59,909$; $p < .001$; $\eta^2= .500$
Llengua usada amb els germans (si en té)	$F= 59,163$; $p < .001$; $\eta^2= .441$
Família com a context principal d'aprenentatge del català	$F= 70,800$; $p < .001$; $\eta^2= .417$
Autodefinició del perfil lingüístic	$F= 78,113$; $p < .001$; $\eta^2= .541$
Percepció de la vitalitat local del català	$F= 51,907$; $p < .001$; $\eta^2= .344$

Taula 9. Síntesi de les variables que reporten diferències significatives amb una mida de l'efecte mitjana o gran —en negreta— en la freqüència d'ús de la llengua minoritària

4.2 RESULTATS DE L'OBJECTIU 2

Quant a la competència comunicativa percebuda per l'alumnat, la mitjana general per a les dues llengües se situa per damunt dels 12 punts, la qual cosa suposa una puntuació elevada per al cas del català, encara que és quasi 3 punts inferior a la competència en la llengua dominant. També és rellevant destacar que només un 7,4 % de la mostra obté una mitjana inferior a 8 punts en la seua autoavaluació de la competència en català.

	Competència: castellà	Competència: català
Mitjana	15,60	12,75
N	202	202
Desviació estàndard	,932	3,113

Taula 10. Mitjanes generals (sobre 16) en autoavaluació de la competència en castellà i català

Pel que respecta a l'autoavaluació de cadascuna de les habilitats, observem que en el cas de la llengua minoritària les puntuacions més baixes es troben en les habilitats d'expressió, que són les que compten, a més, amb una major desviació típica, encara que se situen per damunt dels 2 punts, per la qual cosa, en general, la percepció és la d'un domini «suficient» del català.

En l'enquesta realitzada el 2014 en tot el territori de la Franja (Sorolla *et alii* 2018) es va concloure que el 94,1 % de la població de la Franja entenia el català, el 80,2 % el sabia parlar, el 74,7 % el sabia llegir i el 41 % el sabia escriure, si bé les dades canviaven en el cas de la cohort d'entre 15 i 29 anys: el 84,1 % l'entenia, el 78,7 % el parlava, el 70,5 % el sabia llegir i el 55,6 % el sabia escriure. En el nostre cas, trobem que un 94 % de la mostra considera que comprén «bé» o «molt bé» el català, el 79,2 % diu que sap parlar-lo «bé» o «molt bé», el 88,1 % manifesta comprendre'l «bé» o «molt bé» quan el llig i el 65,8 % valora de la mateixa manera les seues habilitats en l'expressió escrita en català. Aquestes dades semblen evidenciar l'impacte positiu del context educatiu sobre l'alfabetització en la llengua minoritària, atés que les diferències en les destreses relacionades amb la comunicació escrita són considerables entre la població general de la Franja i la població adolescent participant en el nostre estudi (comprensió escrita: 74,7 % en la població general i 88,1 % entre els nostres participants; expressió escrita: 41 % en la població general i 65,8 % entre els nostres participants).

	Català				Castellà			
	C. oral	Ex. oral	C. escrita	Ex. escrita	C. oral	Ex. oral	C. escrita	Ex. escrita
Mitjana	3,61	3,14	3,29	2,72	3,97	3,92	3,89	3,83
N	202	202	202	202	202	202	202	202
DT	,670	1,018	,868	1,010	,183	,296	,312	,405

Taula 11. Mitjanes generals (sobre 4) per a cadascuna de les habilitats autoavaluades

Quant a les variables que reporten diferències estadísticament significatives en la percepció sobre la competència en la llengua minoritària, en primer lloc, trobem diferències segons la procedència de l'alumnat ($F=18,846$; $p < .001$; $\eta^2 = .206$). La prova *post hoc* de Games Howell evidencia que les diferències es troben entre els qui diuen tenir les seues arrels en una localitat aragonesa castellanòfona i els qui procedeixen d'una localitat aragonesa catalanòfona ($p < .001$), amb una mitjana superior entre aquests últims ($M=13,31$, $DT=2,479$; enfront de $M=9,08$, $DT=4,462$).

En una línia similar, trobem diferències segons la procedència de la mare, encara que amb una mida de l'efecte mitjana ($F=7,218$; $p = .001$; $\eta^2 = .090$). La prova *post hoc* de Games Howell evidencia que les diferències es troben entre l'alumnat la mare del qual procedeix d'una localitat aragonesa catalanòfona i els altres dos grups (localitat aragonesa castellanòfona i localitat fora d'Aragó). La mitjana és superior als 12 punts únicament per al grup amb mares que procedeixen d'una localitat aragonesa de parla catalana, encara que en tots els casos se situa sobre els 8 punts.

	Castellanoparlant	Catalanoparlant	Fora d'Aragó
Mitjana	11,45	13,56	11,84
DT	4,024	2,378	3,376

Taula 12. Mitjanes en l'autoavaluació de la competència en català segons procedència de la mare

La procedència del pare reporta resultats similars i amb una mida mitjana de l'efecte ($F=3,582$; $p = .035$; $\eta^2 = .121$). La prova *post hoc* evidencia que les diferències es troben, com en el cas anterior, entre l'alumnat el pare del qual procedeix d'una localitat aragonesa catalanòfona i els altres dos grups: procedència de localitat aragonesa castellanòfona ($p = .002$) i procedència de fora d'Aragó ($p = .012$). Com succeïa en el cas de la percepció de la freqüència d'ús de la llengua minoritària, en l'autoavaluació de la competència afecten de forma especialment significativa les variables relacionades amb la condició lingüística familiar. Així, trobem l'impacte del nivell de coneixements

de la mare en català ($F= 14,804$; $p < .001$; $\eta^2=. 268$), amb diferències entre aquells que valoren que la seua mare no té cap coneixement d'aquesta llengua respecte a tots els altres grups. Les mitjanes (taula 13) evidencien que només l'alumnat la mare del qual no coneix en absolut la llengua minoritària obté una mitjana en la seua autoavaluació de la competència en català per davall dels 12 punts, per la qual cosa en els altres casos la percepció és elevada.

En coherència amb aquests resultats, trobem una correlació positiva i amb una força quasi mitjana entre la percepció del nivell de coneixements de la mare en la llengua minoritària i l'autoavaluació de la pròpia competència realitzada per l'alumnat ($p < .001$; $r= .493$).

	No en sap	Molt poc	Regular	Bé	Molt bé	Total
Mitjana	9,41	12,26	12,54	12,82	14,07	12,75
DT	4,211	2,746	2,731	2,380	2,021	3,113
N	32	19	26	34	91	202

Taula 13. Mitjanes en l'autoavaluació de la competència en català segons competència de la mare

Succeeix una cosa similar en el cas de la percepció de la competència del progenitor en català ($F= 7,873$; $p < .001$; $\eta^2=. 246$), on les diferències aquesta vegada es troben entre l'alumnat el pare del qual no sap català ($M= 9,87$; $DT= 4,097$) i aquells que valoren el seu coneixement com «regular» ($p .019$; $M= 11,34$; $DT= 3,534$), «bé» ($p < .001$; $M= 13,25$; $DT= 1,867$) i «molt bé» ($p < .001$; $M= 14,03$; $DT= 2,095$), i entre aquests últims i aquells que consideren que el seu pare sap «molt poc» català ($p = .002$). I, com en el cas anterior, existeix una correlació positiva i amb una força pròxima a mitjana entre la valoració del coneixement que té el progenitor en català i l'autoavaluació sobre la pròpia competència en aquesta llengua realitzada per l'alumnat ($p < .001$; $r= .488$).

Continuant amb les variables associades a la condició lingüística familiar, la llengua utilitzada pels progenitors també reporta diferències significatives ($F= 21,562$; $p < .001$; $\eta^2=. 183$) i la prova *post hoc* de Games Howell evidencia que es troben entre l'alumnat els pares del qual es comuniquen «quasi sempre en castellà» i tant aquell els pares del qual usen «quasi sempre el català» ($p < .001$) com aquell els progenitors del qual usen «el català i el castellà al 50%» ($p = .037$). Són els grups que consideren el català com una llengua de comunicació entre els seus progenitors —en diferent grau— els que evidencien mitjanes superiors als 12 punts i aquells que consideren que els seus pares parlen «quasi sempre en català» són els que millor valoren la seua competència en aquesta llengua.

	Quasi sempre castellà	Català i castellà al 50 %	Un castellà i l'altre català	Quasi sempre català
Mitjana	11,80	13,89	13,17	14,52
DT	3,427	1,764	2,082	1,470

Taula 14. Mitjanes en l'autoavaluació de la competència en català segons llengua de comunicació entre els progenitors

El perfil lingüístic de l'alumnat és una altra de les variables que evidencien diferències significatives ($F= 21,562$; $p < .001$; $\eta^2= .183$), on trobem diferències fonamentalment entre els qui consideren el seu perfil lingüístic com «principalment castellanoparlant» i aquells que es consideren «castellanoparlant i catalanoparlant al mateix nivell» ($p < .001$) i «principalment catalanoparlant» ($p < .001$).

Perfil lingüístic		Català	Castellà
Principalment castellanoparlant	Mitjana	11,05	15,61
	DT	3,435	,910
Parlant d'una altra llengua diferent al castellà i al català	Mitjana	11,00	14,00
	DT	3,606	2,000
Catalanoparlant i castellanoparlant al mateix nivell	Mitjana	14,17	15,59
	DT	1,532	,904
Principalment catalanoparlant	Mitjana	15,08	15,76
	DT	1,320	,831
Total	Mitjana	12,75	15,60
	DT	3,113	,932

Taula 15. Mitjanes d'autoavaluació de la competència en les dues llengües segons perfil lingüístic

Quan continuem amb les variables associades a la condició lingüística familiar, trobem diferències significatives en funció de si es considera ($M= 14,01$; $DT= 2,012$) o no ($M= 11,28$; $DT= 3,515$) el context familiar com un dels principals contextos d'aprenentatge del català ($F= 43,833$; $p < .001$; $\eta^2= .192$).

Entre les variables relacionades amb l'àmbit educatiu, el fet d'haver cursat català en algun moment de la trajectòria acadèmica evidencia diferències significatives amb una mida de l'efecte gran ($F= 34,529$; $p < .001$; $\eta^2= .287$) i trobem una correlació positiva i amb força mitjana alta entre el nombre d'anys que s'ha cursat català i la competència percebuda en aquesta llengua ($p < .001$; $r= .691$). Agrupat l'alumnat segons el nombre d'anys que ha cursat la matèria —per lustres— trobem que només els qui manifesten que mai han rebut classes de català tindrien una competència

insuficient en aquest idioma, si bé aquells que l'han cursat menys de 5 anys tindrien una competència només «suficient» (9,18 punts sobre 16).

	Mai	Fins a 5 anys	Entre 6 i 10 anys	Més de 10 anys
Mitjana	5,82	9,18	12,38	13,88
DT	4,094	3,522	2,128	1,883
N	11	17	29	126

Taula 16. Mitjanes (sobre 16) en l'autoavaluació de la competència en català segons el nombre d'anys que s'ha cursat aquesta llengua en l'àmbit escolar

Per concloure, la taula 17 recull una síntesi de les variables que reporten diferències significatives en la percepció de l'alumnat sobre la seua competència en català, on s'assenyalen amb negreta aquelles que tenen una mida de l'efecte gran.

Variable	Resultat
Procedència	F= 18,846; p < .001; η^2 .206
Procedència de la mare	F= 7,218; p .001; η^2 .090
Procedència de la mare quan no és aragonesa	F= 3,582; p .035; η^2 .121
Procedència del pare	F= 8,986; p < .001; η^2 .107
Nivell de coneixement del català en la mare	F= 14,804; p < .001; η^2 .268
Nivell de coneixement del català en el pare	F= 7,873; p < .001; η^2 .246
Llengua de comunicació entre els progenitors	F= 21,562; p < .001; η^2 .183
Llengua usada amb els germans (si en té)	F= 30,936; p < .001; η^2 .196
Autodefinició del perfil lingüístic	F= 26,322; p .001; η^2 .297
Família com a context principal d'aprenentatge del català	F= 43,833; p < .001; η^2 = .192
Recepció de classes de català	F= 34,529; p < .001; η^2 .287
Nombre d'anys que rep classes de català	p < .001; R= .691
Percepció sobre la freqüència individual d'ús del català	p < .001; R= .653
Percepció de la vitalitat local del català	F= ; p < .001; η^2 .179

Taula 17. Síntesi de les variables que reporten diferències significatives amb una mida de l'efecte gran en la competència en la llengua minoritària

Dels resultats que hem obtingut fins ara sembla desprendre's una realitat favorable amb relació a la competència en la llengua minoritària entre els adolescents. En qualsevol cas, i fonamentalment a causa de la proximitat entre el sistema lingüístic de la llengua dominant i de la dominada, considerem oportú aprofundir en la valoració

de les habilitats relacionades amb l'expressió —oral i escrita— en català, identificant aquells grups en els quals es troba una competència insuficient (inferior als 4 punts, atès que la puntuació màxima en aquestes habilitats seria de 8). Els resultats evidencien un escàs nombre de grups i casos (un 10,4 % de la mostra) en els quals aquesta competència és insuficient.

Variable	Resultat
Procedència (localitat aragonesa castellanòfona)	M= 3,64; DT= 2,498; N= 25
Recepció de classes de català (mai)	M= 2,00; DT= 2,097; N= 11
Recepció de classes de català (entre 0 i 5 anys)	M= 3,52; DT= 2,294; N= 17
Coneixement de català de la mare (no en sap)	M= 3,81; DT= 2,402; N= 32
Consideració negativa sobre l'ap. del català («no és important»)	M= 3,71; DT= 2,305; N= 21

Taula 18. Principals grups en què s'autoavalua com insuficient l'expressió en català

5. CONCLUSIONS

Els resultats presentats evidencien l'influx dels dos principals contextos d'alfabetització —familiar i educatiu— tant en la percepció de la freqüència d'ús de la llengua minoritària que tenen els adolescents com en l'autoavaluació de la competència que hi tenen.

Pel que respecta a l'àmbit educatiu, podem considerar que existeix una consolidació de l'ensenyament del català a la comarca del Baix Cinca que s'evidencia tant en el percentatge d'alumnes que han cursat aquest ensenyament en algun moment de la seua trajectòria acadèmica (quasi el 95 %) com en l'autoavaluació positiva de la seua competència en aquesta llengua, que se situa per damunt dels 12 punts, dins del rang més elevat. També és rellevant apuntar que en el nostre estudi no s'han trobat diferències significatives en l'autoavaluació de la competència en castellà en funció del perfil lingüístic de l'alumnat. D'aquesta manera, hi ha indicis que podria estar superada la situació de semilingüisme constatada dècades arrere per Aguado (1987) i Martínez (1995). En aquest sentit és important destacar la labor de normalització que s'ha desenvolupat en els centres d'aquesta comarca des que el 2003 un dels seus col·legis públics haja implementat per primera vegada a Aragó un projecte per a l'ús del català com a llengua vehicular de continguts d'altres àrees del currículum. En l'actualitat, dels vuit centres que compten amb projectes bilingües o trilingües —català/castellà o català/castellà/anglès— en el territori de la Franja, sis estan localitzats a la comarca del Baix Cinca.

Els resultats respecte a la competència percebuda en la llengua minoritària són molt positius, perquè només el 7,4 % de l'alumnat que ha contestat l'enquesta té una percepció de les seues habilitats com a insuficients, xifra que puja al 10,4 % si es focalitza l'anàlisi únicament en les destreses expressives. En qualsevol cas, a l'hora de valorar aquest resultat i la resta de conclusions cal tenir present que l'enquesta era de caràcter voluntari i anònim, la qual cosa pot limitar la seua representativitat.

En l'enquesta realitzada en 2014 en tot el territori de la Franja (Sorolla *et alii* 2018) es va concloure que el 94,1 % de la població de la Franja entenia el català, el 80,2 % el sabia parlar, el 74,7 % el sabia llegir i el 41 % el sabia escriure. En el nostre cas, trobem que un 94 % de la mostra considera que comprén «bé» o «molt bé» el català, el 79,2 % diu que sap parlar-lo «bé» o «molt bé», el 88,1 % manifesta comprendre'l «bé» o «molt bé» quan el llig i el 65,8 % valora de la mateixa manera les seues habilitats en l'expressió escrita en català. Així, els resultats en relació a la comunicació oral són pràcticament similars als de la població general de la Franja d'Aragó, però pel que respecta a les destreses de comunicació escrita són molt superiors, resultat que evidencia l'impacte positiu del context educatiu sobre l'alfabetització en la llengua minoritària.

En qualsevol cas, no podem oblidar que només el 62,4 % de l'alumnat manifesta haver cursat català durant tota la seua vida acadèmica, la qual cosa posa de manifest la necessitat d'establir accions que afavorisquen tant una iniciació primerenca en l'aprenentatge de la llengua minoritària com, sobretot, la seua continuïtat al llarg de totes les etapes, incloent els cursos superiors de l'educació secundària, on es dona una major taxa d'abandonament.

D'altra banda, a pesar que la percepció sobre la competència en català és elevada, els resultats relatius a la freqüència de l'ús evidencien una situació menys optimista, ja que és la llengua habitual de comunicació de només la meitat de l'alumnat, més encara quan, en aquest ús habitual, incloem tant l'ús preferent del català com l'ús equilibrat entre les dues llengües. La percepció respecte a la llengua que més s'utilitza entre el grup d'iguals o respecte a la llengua preferentment triada per a l'inici de les interaccions, on s'imposa clarament el castellà, evidencia la reculada de la llengua pròpia en pro de l'oficial com a vehicle principal de comunicació.

Quant a la freqüència d'ús de la llengua minoritària, s'observa una influència determinant del context familiar, les variables del qual mostren una potència de l'efecte més fort que la de les associades a l'aprenentatge escolar. D'aquesta manera, trobem, com ja constatava Huguet (2006) per al cas de les actituds dels adolescents cap al català, que la condició lingüística familiar és la que preval en la determinació de la freqüència en la qual aquesta part de la població utilitza la llengua pròpia.

No obstant això, a pesar que la percepció sobre el domini del català entre els progenitors se situa en un percentatge elevat —entorn del 60 % de la mostra—, quan es tracta de definir la llengua de comunicació entre els pares, el percentatge es desploma fins al 47,6 % dels casos. De la mateixa manera, existeix una diferència considerable entre la quantitat d'adolescents que considera el català com a llengua principal o part del seu perfil lingüístic —al costat del castellà— (51 %) i els que mostren una preferència similar o major quant al seu ús respecte a la llengua dominant (només el 43,6 %).

En síntesi, la percepció tant de la vitalitat de la llengua minoritària en la localitat (el 77,2 % manifesta sentir-la parlar almenys en la mateixa mesura que el castellà) com de la competència dels progenitors en aquesta és molt elevada, però no es correspon amb la preferència d'ús de la llengua (43,6 %) ni amb la percepció d'ús entre el grup d'iguals (on només el 46 % considera que el català s'usa almenys en la mateixa mesura que el castellà). Els resultats més extrems es troben quan s'analitza l'elecció de la llengua per part de l'alumnat per a l'inici de les seues interaccions (on s'imposa amb claredat el castellà, ja que el català només se selecciona sempre com a llengua inicial de la interacció amb persones majors en el 15,8 % dels casos i amb persones joves només en el 3 % dels casos). Això evidencia una escassa percepció del català com la llengua d'ús majoritari entre la població jove i els iguals. Tot això constata els riscos de reculada del català ja evidenciats en els treballs de Sorolla (2016).

En conclusió, els resultats del nostre treball evidencien l'impacte positiu de l'àmbit educatiu en el domini de la llengua minoritària percebut per l'alumnat, que és elevat tant entre els qui tenen el català com L1 com entre els qui tenen una condició lingüística familiar castellanoparlant. En qualsevol cas, aquesta realitat positiva no es veu reflectida en la freqüència d'ús de la llengua minoritària per part dels adolescents, de manera que s'evidencia la necessitat que les actuacions en pro de la normalització educativa de la llengua pròpia queden reforçades per un suport institucional que es tradueix en mesures de planificació lingüística sòlides i encaminades a afavorir el seu ús entre les generacions més joves en les seues relacions socials. Actuacions encara pendents com el ple reconeixement i protecció de les llengües d'Aragó per part de les institucions, la seua presència en els mitjans de comunicació autonòmics o la creació d'espais d'oci que afavorisquen el seu ús social entre les generacions més joves són mesures a considerar vistes les circumstàncies.

IRIS-OROSIA CAMPOS-BANDRÉS
Universidad de Zaragoza
icamposb@unizar.es
ORCID 0000-0003-2039-031X

JOSEP-MARIA BALDAQUÍ-ESCANDELL
Universitat d'Alacant
josep.baldaqui@ua.es
ORCID 0000-0003-3276-5836

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AGUADO, T. (1987) «La influencia del bilingüismo en el rendimiento y adaptación escolar de los alumnos de EGB en la franja oriental de Aragón», *Cuadernos de Estudios Caspolinos*, 13, p. 287-356.
- ALCOVER, C. & A. QUINTANA (2000) *Plans reguladors d'ensenyament de l'aragonès i el català a l'Aragó*, Zaragoza, Rolde de Estudios Aragoneses.
- ALIAGA, J. L., J. GIRALT & M. T. MORET (2016) «Tres hitos en la historiografía de Aragón», dins M. C. Horno, I. Ibarretxe-Antuñano & J. Mendivil (ed.), *Panorama actual de las ciencias del lenguaje. Primer sexenio de Zaragoza Lingüística*, Zaragoza, Prensas Universitarias de Zaragoza, p. 403-427.
- BENÍTEZ, M. P. (2015) «(De)construindo o marco lechislatibo ta l'amostranza ofizial de l'aragonés», *Luenga & fablas*, 19, p. 39-44.
- COHEN, J. (1988) *Statistical Power Analysis for the Social Sciences*, Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates.
- CURRUBÍ, A. (2017) «Estudi de la substitució o del manteniment del català al Mataranya», *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 27, p. 27-42.
- ESPAÑA = Ley Orgánica 8/1982, de 10 de agosto, de Estatuto de Autonomía de Aragón. (BOE, núm. 195, 16-8-1982, p. 22033-22040).
- GIRALT, J. & M. T. MORET (2018) «Les llengües a la Franja», dins N. Sorolla (coord.), *Llengua i societat a la Franja. Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics (2004-2014)*, Zaragoza, Prensas de la Universidad de Zaragoza, p. 67-92.
- HERNÁNDEZ, R. & CH. P. MENDOZA (2018) *Metodología de la investigación. Las rutas cuantitativa, cualitativa y mixta*, Madrid, McGraw Hill.
- HUGUET, Á. (1992) «Hábitos lingüísticos en un contexto social diglósico: el caso del Baix Cinca», *Comunicación, Lenguaje y Educación*, 16, p. 111-118.
- HUGUET, Á. (1995) «Evaluación del conocimiento lingüístico de los escolares de la franja oriental de Aragón: incidencias de algunos factores», *Revista de Educación*, 308, p. 217-227.

- HUGUET, Á. (2001) «Lenguas en contacto y educación: influencia del prestigio de las lenguas en las actitudes lingüísticas de los escolares», *Revista de Educación*, 326, p. 355-371.
- HUGUET, Á. (2006) *Plurilingüismo y escuela en Aragón*, Huesca, Instituto de Estudios Altoaragoneses.
- HUGUET, Á. & J. BISCARRI (1995) «Actitudes lingüísticas de los escolares en el Baix Cinca: incidencia de algunos factores», *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 23, p. 63-175.
- MARTÍN, M. A., R. M. FORT, M. L. ARNAL & J. GIRALT (1995) *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*, Zaragoza, Prensas de la Universidad de Zaragoza.
- MARTÍNEZ, J. (1995) *Bilingüismo y enseñanza en Aragón*, Zaragoza, Edicions l'Astral.
- MORET, H. (1997) «Aproximació descriptiva a l'Aragó catalanòfon», *Treballs de sociolingüística catalana*, 13, p. 39-48.
- SISTAC, R. (2018) «Conclusions i orientacions», dins N. Sorolla (coord.), *Llengua i societat a la Franja. Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics (2004-2014)*, Zaragoza, Prensas de la Universidad de Zaragoza, p. 167-181.
- SOLÉ, J. & A. TORRIJOS (2018) «Els coneixements lingüístics», dins N. Sorolla (coord.), *Llengua i societat a la Franja. Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics (2004-2014)*, Zaragoza, Prensas de la Universidad de Zaragoza, p. 49-66.
- SOROLLA, N. (2014) «Els catalanoparlants, els diglòssics i els monolingües. Grups sociolingüístics a la Franja», *Revista de Llengua i Dret*, 61, p. 87-122. [DOI: 10.2436/20.8030.02.56]
- SOROLLA, N. (2016) «Tria de llengües i rols sociolingüístics a la Franja des de la perspectiva de xarxes socials», tesi doctoral, Universitat de Barcelona. [Recuperat de: <<https://www.tdx.cat/handle/10803/373905>>.]
- SOROLLA, N., coord. (2018) *Llengua i societat a la Franja. Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics (2004-2014)*, Zaragoza, Prensas de la Universidad de Zaragoza.